

Hembygden

i Medelpad & Ångermanland

NR. 1 2012

tema: Musik

INNEHÅLL	
LEDAREN	2
DEN GAMLA BILDEN	3
HEMBYGDSRÖRELSEN I MEDELPAD OCH ÅNGERMANLAND	4
VISSÅNG I VÄSTRA MEDELPAD	8
TUNA HEMBYGDSFÖRENING	10
MHF:S ÅRSSTÄMMA.....	11
SPELMÄN FRÅN VIKSJÖ.....	12
DIKT AV GUSTAF FRÖDING.....	12
SPELMAN I DUR.....	13
DANSBANAN -	
BORTOM BÖNDERS INFLYTANDE.....	14
ÅHF:S ÅRSSTÄMMA	16
MIN FAR ERIK BYSTEDT	17
"SPEL-ERIK" I VIKEN, TORP	18
TEXTIL-ARTIKLAR.....	20
TANKAR KRING FOLKMUSIK I VÄSTERNORRLAND.....	21
ERIK WÅGLUND: LÅTAR I FOLKTON.....	23

Ledaren

Gott Nytt År

Så har vi trampat in på det nya året 2012. Vi önskar alla hembygdsföreningar, hembygdsrörelsen och alla hembygdsvänner ett framgångsrikt år. Vi kan summera ett 2011 där hembygdsrörelsens projekt "hus med historia" fångat föreningarnas intresse att söka statliga bidrag till underhåll av hembygdsgrändarna. Projektet omfattar även år 2012 och föreningarna i Västernorrland har varit framgångsrika i sina äskanden. Hembygdsrörelsen är att lita på som en viktig samhällsresurs i att levandegöra hembygds historia. Men samhällsstödet är viktigt och avgörande.

Västernorrlands hembygdsråd

I och med det nya verksamhetsåret så har de båda förbunden i Medelpad och Ångermanland beslutat att samarbetsorganet "samarbetskommittén" skall namnändras till att heta just Västernorrlands hembygdsråd. Namnet åskådliggör verksamhetsområdet och går inte att förväxla med något annat. Kvarstår att ge hembygdsrådet ett regelverk för sitt arbete. Läns museet och hembygds-konsulenten Margareta Bergvall finns med som ett viktigt nav. Karl Erik Axenström, vår hembygds-guru, presenterar längre fram i tidningen en kort historik om samarbetskommitténs tillkomst och om Västernorrlands hembygdsförbund som delades i två landskapsförbund. Karl Erik vet och han kan.

Musik

Musiken skapas utav glädje, av glädje skapar vi musik. Temat för detta nummer är musik. D.v.s. en företeelse i samhället som bjudit på glädje och härlig gemenskap i alla möjliga sammanhang till vardags och fest. I hembygdssammanhang har folkmusiken varit tongivande med durspel, fiol, munspel, gitarr och dragspel. Spelmanslag

finns runtom sedan lång tid och som med sina spelmän samlats till spelmansstämmor sedan hundratalet år tillbaka. På bilden här ovanför ser vi allspelet vid spelmansstämman i Missionskyrkan i Örnsköldsvik år 2010. Spelmän från hela Ångermanland och angränsande län hade sökt sig till stämman och lockat stor publik. Stämmorna och folkmusiken lever vidare med låtutläring i hela vårt avlånga land tack vare vår längtan efter sång, musik och glädje.

Hembygdsmöte 25 februari på Murberget

Njut av artiklarna om musik i vårt län. Med sann och inbyggd hembygdsanda möts vi lördagen den 25 februari på Murberget i Härnösand till vårt årligen återkommande hembygdsmöte.

Göte Nordmar
ordförande
Ångermanlands
hembygdsförbund

Margareta Johansson
ordförande
Medelpads
hembygdsförbund

Hembygden

i Medelpad & Ångermanland

Redaktör och ansvarig utgivare:
Anders Sällvin
Tel 070-66 21 500 / 060-421 08
anders.sallvin@hotmail.com

Hembygden i Medelpad & Ångermanland
utges av Medelpads och Ångermanlands Hembygdsförbund i 4 nummer årligen. Distribueras gratis i 10 ex. till samtliga hembygdsföreningar anslutna till förbunden.
Prenumeration 100:-/år, insättes på BG 5491-5806. Ange "Prenumeration Hembygden" samt ditt namn och din adress.
Lösnummer 30:- kan beställas av
Anders Sällvin: 070-66 21 500 / 060-421 08

Redaktionskommitté
Ann Renström
ann.renstrom@telia.com
Tel. 0612-214 16
Sunnanåker 301, 873 92 Bollstabruk

Margareta Johansson
margareta@vaxtfoto.se
Tel. 060-931 11
Östloning 120, 860 40 Indal

Laila Söderström
laila.soderstrom@telia.com
Tel. 0613-331 15
Skallsta 504, 872 98 Noraström

Anders Sällvin
anders.sallvin@hotmail.com
Tel. 060-421 08
Åstön 765, 860 35 Söråker

ISSN 1100-0554

Form & tryck: Accidens, Sundsvall.

Besök våra hemsidor
www.hembygd.se/medelpad
www.hembygd.se/angermanland

Kommande nummer
Manusstopp nr 2, 2012: 16 april
Tema nr 2, 2012: Byggnadsvård
Tema nr 3, 2012: Litteratur

Omslagsbild: Hawaii-afton på Alnö Hembygdsgränd 2010. Namnet kommer från den dansbana som fanns i Slåda på Alnö på 40-talet till slutet av 60-talet och som kallades Hawaii. Foto: Kerstin Axelsson

Den gamla bilden

Fredsmöte

På baksidan av detta kort står att läsa: "En innerligt Hjärtlig lyckönska på din egen dag. Som du på detta kort ser så är det ett finare sällskap som är ute denna gång. Vi hade fredsmöte förstär av [du]?, fastän det är någon som inte tillhör föreningen. Jag får skriva ett brev sedan då det blir mera tid. Det är så fasligt mycket jobb nu. Många hälsningar från Albin Murarbasen".

Bilden är troligen tagen under tidigt 1920-tal och personerna obekanta. Han som skrev dessa rader är Johan Albin Frisk (1893-1983) som var bosatt i Mörtal, Högsjö sn och arbetade som murare på Utansjö bruk. Mannen längst till vänster i bakre raden på ventilbasun är Olof Wilhelm Ståhl (1894-1950), vilken också var verksam inom Utansjö hornblåsarorkester under 1920-talet. Det finns inga bevarade handlingar om Högsjö församling hade någon fredsförening

men i Nora församling fanns det åtminstone två kända, en i Klockestrand och en i Torrom. Protokollsböcker för dessa fördes senare än 1920-talet.

Gustaf Fritiof Lundgren (1871-1934) är ett viktigt namn i den tidiga svenska fredsrörelsen. Han föddes i Vaxholm 1871. Efter präststudier i Uppsala och en första gärning i Visby stift övergick han till Härnösands stift där han kom att verka i flera av stiftets pastorat. Först i Ramsele, därefter Själevad, Nätra, Björna och slutligen kyrkoherde i Nora och Skog 1915. År 1919 bildade han och en annan präst Svenska Världsfreds Missionen och hann fram till sin för tidiga död 1934 bilda ca 100 fredsföreningar i Ångermanland.

Tony Jonsson, Örnsköldsvik
För fler bilder, besök gärna www.utansjo.se

Hembygdsrörelsen i Medelpad och Ångermanland

Hembygdsarbetet i Västernorrlands län på tidigt 1930-tal, eller annorlunda uttryckt, före andra världskriget, torde inte vara så välkänt. Denna artikel har därför tillkommit för att berätta om starten av Västernorrlands läns hembygdsförbund, som efter några års aktiv verksamhet blev Medelpads hembygdsförbund och Ångermanlands hembygdsförbund.

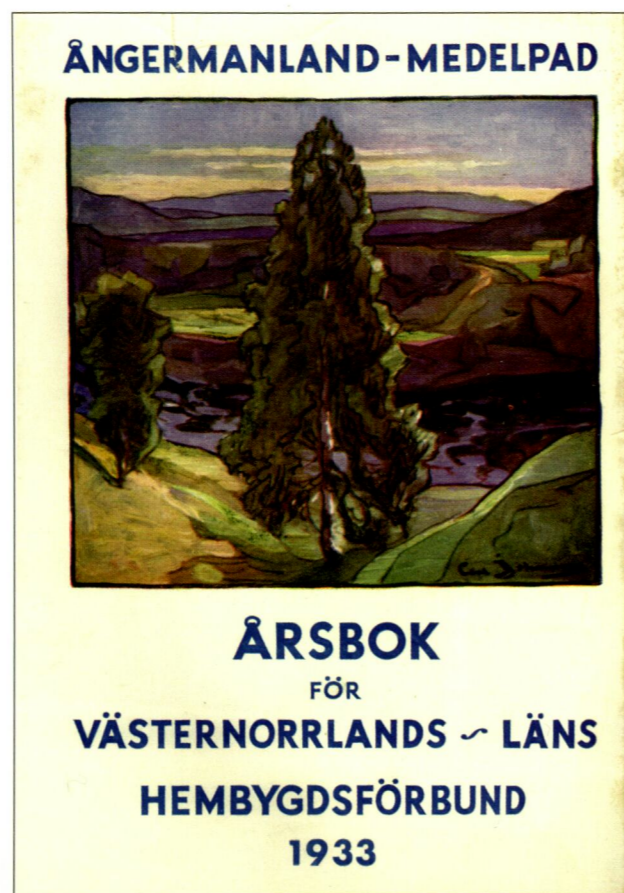
Jag har valt att låta styrelseberättelserna från dessa år berätta, det vill säga folkskoleinspektör Theodor Hellman som sekreterare får berätta genom styrelseberättelserna.

Styrelseberättelsen för Västernorrlands läns Hembygdsförbunds verksamhet 1932-1933 berättar om förbundets start på följande sätt:

"Efter förberedande sammanträden åren 1930 och 1931 med ombud för länets hembygds- och fornminnesföreningar stiftades Västernorrlands läns hembygdsförbund i Härnösand den 22 maj 1931. Vid sammanträde den 5 juni 1932 antogs förbundets stadgar och i enlighet med dessa gjordes hänvändelse till länets hövding, om han vore villig inträda som förbundets ordförande, vilken hänvändelse han tillmötesgående jakande besvarade.

Vid det senare sammanträdet anmälde nio hembygdssammanslutningar genom närvarande ombud sitt inträde i förbundet och valdes förbundsstyrelsen, uppdelad på en sektion för Ångermanland och en för Medelpad. Till ledamöter i Ångermanlandssektionen valdes magister O. Carli, Själevad, syssloman N. P. Edlund, Frånö, folkskoleinspektör Th. Hellman (förbundets sekreterare), Härnösand, rektor G. Lindberg, Sollefteå, och bankdirektör J.P. Öhman (förbundets skattmästare), Härnösand, och till ledamöter i Medelpadssektionen intendent C.E. Hammarberg, Sundsvall, läroverksadjunkt H. Hellzén, Sundsvall, trädgårdsmästare J. Nordell, Ånge, rektor Ali Nordgren (förbundets vice ordförande), Fränsta, och herr E. Svedin, Stöde. Inom vardera sektionen valdes därjämte fem suppleanter. Till revisorer utsågos riksbanksdirektör R. Forssman och bankkassör W. Hammarberg med riksbankskamrer M. Nordström och arkitekt D. Frykholm som suppleanter.

Ett redan vid de förberedande sammankomsterna uttalat önskemål var utgivande av en förbundspublikation, och rörande denna fråga förelåg vid sammanträdet den 5 juni 1932 en omfattande utredning. Alternativt föreslogs en hembygdsbok eller en periodisk skrift med 3-4 nummer årligen. Förbundet stannade

Årsbok för Västernorrlands läns hembygdsförbund 1933. Omslagsbilden av konstnären Carl Johansson. Många av förbundets årsböcker finns fortfarande att köpa på Läns-museet Murberget till en billig penning.

emellertid i sitt beslut för en hembygdsbok, och skulle en dylik utges under år 1933. Till redaktionskommitté utsågs lektor T. Bucht, läroverksadjunkt H. Hellzén, folkskoleinspektör Th. Hellman, rektor G. Lindberg och bankdirektör J.P. Öhman, med lektor Bucht som redaktör. Hembygdsboken, benämnd "Ångermanland-Medelpad, årsbok för Västernorrlands läns hembygdsförbund", utkom också till julen 1933 med ett 15-tal uppsatser, behandlande länet från olika sidor, och en avdelning med meddelanden från de till förbundet anslutna föreningarna. Boken utgick i 2,000 exemplar, närmast till de föreningar, som genom anonsanskaffning möjliggjort bokens utgivande.

Ett andra huvudled i förbundets verksamhet har varit anordnande av hembygdskurser och hembygdsfester. Den första hembygdskursen med avslutande hembygdsfest hölls i Sundsvall 29 juni - 1 juli 1933, närmast organiserad och ledd av förbundets Medelpadssektion. Kursen omfattade tvänne föreläs-

ningsserier, den ena behandlande hembygdsarbetets uppgifter och organisation och den andra Medelpads fornlämningar genom tiderna med omfattande exkursioner. Hembygdsdagarna avslutades med en större hembygdsfest å Medelpads fornhem på Norra Stadsberget, där högtidstalet till hembygden hölls av landshövding A. Wijkman och lektor G. Hasselberg talade om "Den stora vreden och dess diktare" - ett för platsen lämpligt ämne, en hyllning till den kort tid förut avlidne diktaren, som också var en av fornhemmets skapare. I samband med kursen var också anordnad en imponerande konstutställning, där medelpadska konstnärer mangrant mött upp, och en hemslöjdsutställning, representerande den medelpadska hemslöjden.

Programmet för kursen i det hela var gediget och omväxlande, och belåtenheten bland deltagarna var också stor. Deltagarantalet hade dock kunnat vara betydligt större.

1934 års hembygdskurs skall enligt beslut förläggas till norra Ångermanland...

En omfattande utredning har under åren utförts av förbundets sekreterare rörande de anslutna föreningarnas verksamhet, deras medlemstal, inkomster, utgifter, fonder, skulder, museisamlingar och forngårdsanläggningar, katalogiseringsarbete m.m.

Sedan förbundets bildande ha ytterligare fyra föreningar anslutit sig, och äro de 13 anslutna föreningarna följande:

1. Föreningen för norrländsk hembygdsforskning, Härnösand.
2. Medelpads fornminnesförening, Sundsvall.
3. Norra Ångermanlands fornminnesförening, Örnsköldsvik.
4. Sollefteåortens och västra Ångermanlands hembygdsförening, Sollefteå.
5. Torps hembygdsförening, Fränsta.
6. Ytterlännäs hembygdsförening, Forsed.
7. Resele hembygdsförening, Resele.
8. Stöde hembygdsförening, Stöde.
9. Borgsjö hembygdsförening, Ånge.
10. Ångermanlands hemslöjdsförening, Sollefteå.
11. Medelpads hemslöjdsförening, Sundsvall.
12. Västernorrlands läns byggnadskulturförening, Frånö.
13. Själevads hembygdsförening, Själevad.

Härnösand i maj 1934

Ali Nordgren, v. ordf. Th. Hellman

"Redogörelse för hembygds kursen och hembygdsfesten i Örnsköldsvik och Hampnäs den 29 juni - 1 juli 1934.

Enligt hembygdsförbundets beslut skulle 1934 års hembygds kurs förläggas till norra Ångermanland, hembygds kursen med föreläsningar till Örnsköldsvik och hembygdsfesten till Hampnäs.

Ordnandet av själva kursen hade uppdragits åt förbundets Ångermanlandssektion, som under samverkan med en lokalbestyrelse i Örnsköldsvik utförde organisationsarbetet. Ordförande i lokalbestyrelsen var Örnsköldsviks stadsfullmäktiges ordförande, veterinär P. Dillner, vice ordförande grosshandlare O. Harju, sekreterare och byråföreståndare överlärare Edm. Jonsson och skattmästare bankdirektör Carl Ohlsson.

Kursen ägde rum den 29 och 30 juni. Den upptog tre föreläsningsserier: Det ångermanländska landskapets förändringar under och efter istiden fram till våra dagar, föreläsare professor A.G. Högbom; Ångermanlands förhistoriska bebyggelse, föreläsare folkskoleinspektör Th. Hellman; Norra Ångermanlands medeltida kyrkor, föreläsare professor Henrik Cornell. Föreläsningarna i geologi och arkeologi voro förbundna med exkursioner i Örnsköldsviks omgivning. Till kursen var ansluten en högtidsstund i Örnsköldsviks kyrka med tal av kyrkoherde P. Palmqvist och Norrlands nations i Uppsala representant, kand. C.H. Andersson, sång och musik av Kempeköerna, Örnsköldsviks allmänna sångförening och Örnsköldsviks orkesterförening. Vidare upptog kursprogrammet spelmanstävlingar, vartill ett 20-tal allmogespelmän anmält sig men endast 10 inkallades, samt en större konstutställning, omfattande ca 200 konstverk, såväl målningar som skulpturer, representerande 10 ångermanländska konstnärer.

Föreläsningarna voro rätt väl besökta, cirka 100 närvarande vid varje föreläsning, konstutställningen räknade inemot 1000 besökande, och spelmanstävlingen hade samlat fullt hus.

För ordnande av hembygdsfesten på Hampnäs svarade närmast Själevads hembygdsförening. Denna fest den 1 juli blev till en verklig högtid för Norra Ångermanlands befolkning framförallt genom Kronprinsens närvaro och hans väckande och gedigna festtal. Festen inleddes med högmässa i Själevads kyrka, varifrån sedan ett festtåg med musikkår och ungdom endels i bygdedräkter gick till festplatsen vid Hampnäs. Här mötte inemot 5 000 festdeltagare kronprinsen, som hälsades av hembygdsförbundets

ordförande, landshövding Wijkman. Vid festen medverkade även rektor H. Lagerström med ett föredrag, behandlande andliga strömningar i våra bygder för 100 år sedan, samt norra Ångermanlands förenade mansköror och ett folkdanslag.

Till hembygdkursen har Örnsköldsviks stad anslagit 500 kronor och Föreläsningsbyrån vid Uppsala universitet har bidragit med halva kostnaden för föreläsningarna och föreläsarnas resor. Hembygdsfesten lämnade till sist ett ej obetydligt överskott, inemot 4 000 kronor, som fördelades med 3/8 till hembygdsförbundet och 5/8 till Själevads hembygdsförening. Förbundets behållning har i det hela uppgått till 914:92 kronor.

Härnösand i november 1934
Th. Hellman, Förbundets sekreterare

Årsbok för Västernorrlands Läns Hembygdsförbund 1935

Redogörelse för hembygdkursen och hembygdsfesten i Härnösand den 6 och 7 juli 1935.

Hembygdsförbundet hade vid sin ordinarie årsstämma den 24 november 1934 beslutat förlägga 1935 års hembygdkurs med hembygdsfest till Härnösand och uppdragit åt förbundets Ångermanlandssektion och styrelsen för Kulturhistoriska museet att anordna densamma.

De förenade styrelserna begynte sitt arbete under våren 1935, varvid dels programmet diskuterades och dels föreläsare vidtalades och upprop utsändes till fiolspelmän inom södra Ångermanland. Programmet förelåg klart i medio av juni, och hade härvid hembygdkurserna högst väsentligt reducerats, då man ej ansåg en samverkan med föreläsningsbyrån vid Uppsala Universitet så förmånlig från anslagssynpunkt, att en utökning av kurserna kunde anses motiverad. Programmet i dess helhet blev alltså följande:

Lördagen den 6 juli

1. Föreläsning: Ångermanländsk folkmusik av docent T. Norlind.
2. Spelmansstämma för spelmän från södra Ångermanland.

Söndagen den 7 juli

1. Predikan i Murbergs kyrkan av pastor K. Kristoffersson.
2. Sång av Härnösands hembygdskör.
3. Högtidstal av H.K.H. Prins Wilhelm.
4. Sång.

5. Föreläsning: Ångermanländsk folkmusik av docent T. Norlind.
6. Sång.
7. Uppläsning av författaren L.A. Ledin: Ur Ångermanländskt folkliv.
8. Folkdanser av Säbrå folkdanslag.
9. Demonstration av Murbergets gårdar.
I sista stund tillkom emellertid en extra programpunkt:
Prins Wilhelm överlämnade till landstormslottorna deras nya fana.

Festen som förlagts till Murberget, fortgick programenligt. Lördagen hade dock på grund av det kyliga vädret endast samlat några hundratal festdeltagare, men såväl docent Norlinds föreläsning som de tio allmogespelmännens muntra melodier och hembygdslåtar piggade upp.

Den egentliga festdagen blev emellertid söndagen med högsommarsol över de till inemot 4 000 uppgående festdeltagarna. Dagen inleddes med högtidsgudstjänst i Murbergs kyrkan, som var fylld till sista plats. Efter ett sångnummer följde Prins Wilhelm utomordentligt givande och storstilade hembygdstal, på vilket applåddåskorna aldrig tycktes vilja lägga sig. Givande voro även de följande anförandena, och den Ledinska humorn vann ett rikt gensvar.

Sången under direktör B. Eldhagens ledning bidrog på sitt sätt att höja stämningen och väcka känslan för hembygdens värden. Ett vackert och färgrikt inslag utgjorde till sist folkdanserna, utförda av Säbrå folkdanslag på ett mycket förtjänstfullt sätt.

Utan allt tvivel måste dessa hembygdsdagar betecknas som väl lyckade, och det är därför hembygdsförbundet en kär plikt att härmed till alla och en var, som medverkat och bidragit till kursens och festens anordnande, framföra sitt varma tack.

Härnösand i november 1935
Theodor Hellman

Västernorrlands läns Hembygdsförbund årsbok 1936

Vid årsstämman den 30 november 1935 skedde vissa personförändringar. Styrelsen bestod av följande ledamöter: landshövding A. Wijkman, ordförande, rektor Ali Nordgren, v. ordförande, folkskoleinspektör Th. Hellman, sekreterare, länsbokhållare H. Björne, skattmästare.

Ångermanlandssektionens medlemmar ha jämte ordföranden, sekreteraren och skattmästaren varit

fil.mag. O. Carli, Hampnäs, syssloman N.P. Edlund, Frånö, och läroverksadjunkt E. von Sydow, Sollefteå, med advokat S. Hesse, Härnösand, fru Anna Fahlén, Sollefteå och kyrkoherde H. Elde, Resele, som suppleanter.

Medelpadssektionen har utgjorts av följande ledamöter: rektor Ali Nordgren, Fränsta, överlärare E. Dalenius, Matfors, grosshandlare G.A. Engelfeldt, Sundsvall, och trädgårdsmästare J. Nordell, Ånge, med kantor Th. Lundström, Fränsta, fröken I. Värn, Sundsvall och kassör Arv. N. Peterson, Svartvik, som ersättare.

Förbundets årsstämma beslöt bl.a. att förlägga 1936 års hembygdkurs till Tuna och uppdrogs till Tuna Hembygdsförening att anordna densamma. Åt medelpadssektionen gavs i uppdrag att utge 1936 års hembygdsbok och vidare diskuterades ett väckt förslag att söka anordna en instruktionskurs för fön-hemsföreståndare. Vid stämman höll folkskollärare A. Norlén, Tannflo, föredrag om samverkan mellan ideella föreningar, varpå följde en livlig diskussion. Sammanträdet avslutades med en sehlstedtsafton.

Till förbundet äro f.n. följande hembygdsföreningar anslutna: Föreningen för norrländsk hembygdsforskning, Medelpads Fornminnesförening, Norra Ångermanlands Fornminnesförening, Sollefteåortens och Västra Ångermanlands Hembygdsförening, Själevads Hembygdsförening, Torps Hembygdsförening, Ytterlännäs Hembygdsförening, Resele Hembygdsförening, Borgsjö Hembygdsförening, Tuna Hembygdsförening och Njurunda Hembygdsförening.

Härnösand i november 1936
Th. Hellman, Förbundets sekreterare

Medelpadssektionen

Av Hembygdsförbundets styrelse har sedan förbundets bildande haft ett eller flera sammanträden varje år. Till dessa ha hembygdsföreningar inom landskapet inbjudits att sända representanter. Vid mötena ha dryftats frågor som berört hembygdens organisation och frågor av intresse för de särskilda föreningarna samt mera allmänna frågor.

Enligt förbundets stadgar består dess styrelse av fem ledamöter från vardera Medelpad och Ångermanland. De fem medelpadsledamöterna bilda "Medelpadssektionen", som har att närmast under styrelsen handha va förbundets lokala verksamhet och representation. Då Sektionen sålunda bör vara den sammanhållande kraften mellan de olika föreningarna har de förelagt sig uppgiften att hålla sammankomster av ovan an-

tydd natur. Av frågor som under de nästföljande två åren diskuterats må nämnas: Hur bör en bygdegård ordnas?, Hembygdsföreningarnas upplysningsarbete, Folkminnesuppteckningar, Hur en hembygdsfest bör anordnas för att kunna motsvara de förväntningar man kan ställa på en sådan, om utgivandet av Årsboken och om anordnande av hembygdskurser mm.

De av Hembygdsförbundets årsmöte valda medelpadsledamöterna för detta år äro: rektor A. Nordgren, Fränsta, grosshandlare G.A. Engelfeldt, Sundsvall, trädgårdsmästare J. Nordell, Ånge, lantbrukare E. Svedin, Stöde och överlärare E. Dalenius, Matfors.

Sektionens arbetsutskott utgöres av rektor A. Nordgren, ordförande, grosshandlare G.A. Engelfeldt, vice ordförande och kantor Th. Lindström, Fränsta, sekr. och kassör.

Västernorrlands läns hembygdsförbund årsbok 1937

Förbundet höll sitt årsmöte i Sundsvall den 28 december 1936. Förutom landshövding A. Wijkman, som är självskriven ordförande utsågs följande ledamöter i styrelsen.

Ångermanlandssektionen: d:r Th. Hellman, Härnösand, fil.mag. Olle Carli, Själevad, syssloman N.P. Edlund, Frånö, läroverksadjunkten E. von Sydow, Sollefteå, och lektor T. Bucht, Härnösand, med fru Anna Fahlén, Sollefteå, advokat S. Hesse, Härnösand, läroverksadj. G. Michanek, Örnsköldsvik, bankdir. H. Öhman, Härnösand, och lärare Sten Berlund, Forsed, som suppleanter.

Medelpadssektionen: rektor A. Nordgren, Fränsta, grosshandl. G.A. Engelfeldt, Sundsvall, överlärare E. Dalenius, Matfors, blomsterhandl. J. Nordell, Ånge, och fru Ingrid Värn, Svartvik, med kantor Th. Lindström, hemmansäg. A. Andersson, Erikslund, kassör E. Peterson, Svartvik, hr N.A. Flodén, Lucksta, och läroverksadjunkten H. Hellzén, Sundsvall, som suppleanter.

Till revisorer utsågos bankdirektör J. Moberg och ombudsman F. Almqvist, Sundsvall, med landsfiskal M. Widlund och direktör O. Knaust som suppleanter.

Styrelsen sammanträdde efter årsmötet och utsåg inom sig rektor A. Nordgren till v. ordf., d:r Th. Hellman till sekreterare och överlärare E. Dalenius, till kassör.

Åt Medelpadssektionen uppdrogs att redigera också 1937 års årsbok.

KarlEric Axenström

Fortsättning följer i nästa nummer

Vissång i västra Medelpad

Vissångerskan Signe Gullmark (1908-1996) i Gullgård, Torps sn. Hon var en av dem som intervjuades i samband med inventeringen på 1980-talet.

Att sjunga visor tillsammans och byta visor var förr en vanlig umgängesform i hemmen, i skogskojorna, i logementen och på fåbodarna. Visor har i alla tider sjungits för att roa och trösta barnen och få dem att sova om kvällen. Visor har sjungits för att underlätta arbetet och visor har sjungits till fest, vid ungdomars lekstugor och till och med trallats till dans om spelmän saknades.

Vissången har genom åren tagit till sig influenser från många håll och förändrats i takt med samhällsutvecklingen. I och med radions och senare tevens införande förlorar vissången sin roll som naturlig umgängesform. Talrika bevarade handskrivna visböcker med vaxdukspärmar vittnar om en levande vistradition som idag i stort sett upphört. Ett antal småvisor finns ändå kvar i levande tradition.

En inventering av folkliga visor genomfördes under 1980-talet i västra delen av Medelpad, i Haverö, Borgsjö och Torps socknar. Arbetet genomfördes

genom ett aktivt insamlande av visor, genom egna inspelningar och intervjuer samt genom inventering i centrala, regionala och lokala arkiv. Under arbetet ställdes även ett antal privata inspelningar till förfogande i inventeringsarbetet.

Det insamlade materialet representerar en rad influenser och tidslager. Huvuddelen av det insamlade vismaterialet utgörs av småvisor och andra visor som hör det gamla bondesamhället till. Till småvisorna räknas vallvisor, vaggvisor och polsktrallar. Visorna är för det mesta enstrofiga och är troligen orsaken till att de kunnat hållas i minne och föras över från generation till generation.

Den stora befolkningsökningen på landsbygden under 1800-talet skapade ett betydande skikt av egenomslösa som sögs upp av skogsindustrin, av skogsdrivningar inne i landet och av sågverksindustrin i Sundsvallstrakten. Den ökade rörligheten ledde till nya musikaliska influenser bl.a. från Värmland vari-

från ett betydande antal skogsarbetare rekryterades till västra Medelpad. Etableringen av de kemisk-tekniska industrierna i Alby och Ljungaverk i slutet av 1800-talet innebar genom betydande inflyttning motsvarande influenser. Nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och frikyrkorörelsen introducerade också nya former för musikutövning men även en alternativ repertoar av sånger och visor.

Införandet av den obligatoriska folkskolan i mitten av 1800-talet innebar på sikt även en normering av repertoar och sångsätt.

Genom utbyggnad av stambanan och en successiv förbättring av vägnätet tillsammans med lönearbetets tydligare uppdelning av arbete och fritid ökas människors fria tid och geografiska rörlighet. De musikaliska influenserna ökar i motsvarande omfattning plus att människors fritid blir kommersiellt intressant.

En viktig spridningskälla för den folkliga visan var skillingtrycken som hade sin höjdpunkt från mitten av 1800-talet till 1920-talet. Via skillingtrycken spreds de långa sentimentala kärleksvisor vi förknippar med genren. Revykupletter och bondkomikervisor var också ett vanligt inslag i utgåvorna tillsammans med traditionella folkvisor.

Tre norrländska visor

De flesta visor i visinventeringen finns i varianter i hela landet och vissa finns även i svensk-finsk och norsk tradition. Det finns även visor med influenser från anglo-saxisk och tysk tradition. Men det finns intressant nog i inventeringen tre småvisor som av allt att döma har ett utbredningsområde begränsat till de nordligaste landskapen. Det är Lill-Pelle, Ho Maja och Piga gick uti baste.

Cittra och visbok.

Lill-Pelle

Lill-Pelle är den vanligaste småvisan i inventeringen. Den finns i sju varianter i materialet och flera av de intervjuade kunde påminna sig ha hört visan i sin barndom. Visans innehåll har en koppling till traditionen med nattfrieri men visan som sådan har mest använts som vaggvisa. Den första varianten av visan är efter Alida Östlund som var född och uppvuxen i Haverö. Den andra varianten Lill-Pelle spring kring upptecknad efter Selina Hansson, Västerede, Borgsjö är unik för västra delen av Medelpad men finns upptecknad i Hälsingland.

Piga gick uti baste

Nedanstående visa sjöngs enligt Anders Forsgren från Korsnäs i Gimåfors då man hade barnet i knät eller i skacka som han uttryckte det. Visan finns i två varianter i inventeringen, båda från nordöstra delen av Torps socken. Visan finns sparsamt upptecknad i de nordligaste landskapen.

Ho Maja

Den tredje visan med norrländskt utbredningsområde är Ho Maja. Visan har anknytning till fåbodtraditionen och handlar om ett får som skingrats från de övriga och återfinns väst i berget. Någon ropar till en som heter Maja om detta. Fåret känns igen på att det har ett hål baktill på örat och en skåra framtill. ▶

Av det kan fårets ägare, farmor i visan, identifieras. Visan är upptecknad efter Anders Forsgren, Korsnässet, Gimåfors. I inventeringen finns även en variant upptecknad efter Erika Frölanmder, Ånge som har visan i Ångermanländsk tradition.

Text och foto: Roland Tiger, länsbibliotekarie, kulturchef landstinget Västernorrland

Källor:

Svenska barnvisor och barnrim (1975) samlade och ordnade av Johan Nordlander. Facsimile-utgåva med tillägg, inledning och register av Lars Furuland. Stockholm, 326 s.

Visor och vissångare i västra Medelpad (2009). Urval och kommentarer: Roland Tiger, nedteckningar: Maria Tiger. Reviderad och utökad utgåva. Utgiven av Landsarkivet i Härnösand. 214 s.

Tuna Hembygdsförening

Tuna Hembygdsförening är störst i Medelpad med över 1000 medlemmar. Föreningen bildades 1932 på förslag av överlärare Elon Dalenius, murarmästare Petter Sundberg samt Gottfrid Sundsberg. Föreningen firar alltså i år 80-år i hembygdens tjänst.

Hembygdsområdet Torkarlsberget i Matfors omfattar 5,6 hektar och skänktes i två omgångar till föreningen av makarna Hilma och Manne Karlsson i Vattjom. I dag finns på området 19 byggnader. Av dessa märks Museet som inryms i en mangårdsbyggnad från 1790-talet. Denna såldes 1935 till föreningen. Lanthandeln finns i ett sädeshärbre, som är flyttad från

Åstagården. Foto: Sara Östman

nr. 6 i Rännö 1996, Den inrymmer bland annat delar av Röhmans, (legendarisk handel i Matfors), gamla affärsinredning. Åstagårdens serveringslokal finns i en mangårdsbyggnad från Lars Abramsgården i Åsta som köptes av SCA och återuppbyggdes på Torkarlsberget 1959. Den används idag som serverings- och möteslokal.

I samband med projektet Hus med Historia beviljades Tuna Hembygdsförening bidrag för restaurering av jaktstuga (fångstbod). Byggnaden uppfördes på 1500-talet i Sköle, Tuna och användes då som fångstbod, flyttades sedan till Klevberget, till Skölebodarna, där den användes som mjölkbod. 1934 flyttades den till hembygdsområdet.

Bevarandet av äldre föremål, med anknytning till bygden, har från början varit en viktig uppgift för föreningen. Idag har man c:a 1700 föremål. Dessa visas främst i Museet och Lanthandeln. 1972 katalogiserade personal från läns museet drygt 1500 av dessa. Efter detta har Intendenten fortsatt arbetet med att katalogisera tillkommande föremål. Ett av de äldsta föremålen är den medeltida kyrkbänk, som år 2011 skänktes till läns museet Murberget i utbyte mot en replika. Detta för att säkerställa bänkens framtid, samt att allmänheten alltid skulle ha möjlighet, att se denna antikvit. ▶

Tuna bygdegille. Foto: Sonja Östman Sjölander

Föreningen har en bred verksamhet året runt med tyngdpunkten till sommarmånaderna. Midsommarfirande, musikcaféer under juli, spelmansstämma och Kulturens dag är några återkommande program.

Tunabygden är ett program- och medlemsblad som utkommer årligen och är mycket uppskattat av medlemmarna.

Tuna Hembygdsförening samarbetar nära med dansföreningen Tuna Bygdegille. Föreningen bildades 1984 och har idag ca 50 medlemmar. De dansar i huvudsak svenska folkliga pardanser i dräkter från

förra sekelskiftet eller folkdräkter. De är uppskattade inslag på hembygdsföreningens midsommarfester och spelmansstämmor.

Tuna Bygdegille har till sig knutit en grupp spelmän, Scendraget, som trakterar följande instrument, fiol, nyckelharpa, dragspel, durspel, munspel samt bas.

Margareta Johansson med hjälp av föreningens hemsida och Sonja Östman-Sjölander samt Sara Östman.

INBJUDAN TILL ÅRSMÖTE FÖR MEDELPADS HEMBYGDSFÖRENINGAR

22 april 2012

Söndagen den 22 april klockan 13 samlas Medelpads Hembygdsföreningar på Alnö hembygds- gård för årsmöte i Medelpads Hembygdsförbund. Vård är Alnö Hembygdsförening. Innan mötet finns möjlighet att besöka Alnö gamla kyrka som ligger granne med hembygdsgården.

Spelmän från Viksjö

Sten Nylund har inventerat spel­män i Viksjö, inte mindre än ca 130 st. (av vilka ett litet fåtal är kvinnor), och redovisat dem i ett häfte. Häftet kan beställas av Sten, tel: 0611-311 22.

I det kan man t.ex. läsa om fiolspelmanen Nils-Olov "Nicke" Norén (1867-1940) från Nyhemmanet. I det civila var han poststationsföreståndare och urmakare. Han föddes på Rörtjärnsmon. Såväl fadern som en bror spelade fiol.

Nils-Olov "Nicke" Norén

Nils-Olov blev en mycket skicklig fiolist, som gärna höll sig till de mera svärbemästrade tonarterna B-Ess och Ass.

Han kom att bli mycket efterfrågad som spelman på baler och bröllop både inom och utom Viksjö. Ofta spelade han på platser i Graninge-Gudmundrå-Ytterlän­näs och Högsjö och det betydde

med dåtidens samfördsmedel att han gick till fots. Därmed blev det givetvis ett utökande av låtre­portoaren, då han fick tillfälle att träffa andra spel­män. På baler var spel­mannen av naturliga skäl alltid huvudpersonen, men inte alltid lika uppskattad av den manliga delen av publiken, som vaktade på

sina flickor. Hans son Ola berättar:

– Pappa spelade vid ett tillfälle på en bal utsocknes, och när dansen var över, hade ett gäng pojkar samlats och ville pröva krafterna hos spelmannen. Det kallades att "slå fång", en vanlig krysstagskoppling. Pappa var en stabil karl och klarade även det provet, berättar Ola.

Norén var också fiolbyggare, och fick medalj för en fiol vid Härnösandsutställningen 1935. Tyvärr finns bara ett fåtal låtar upptecknade ur Noréns rika repertoar. Bland dem kan nämnas: Päsänmäki-låten, en polska i D-moll, en variant av Spel-Gulles polska. Brudmarsch från Viksjö i C-dur, som finns inspelad på Härnösands Jubileumsskiva av Viksjö Spelmansgille, och så Viksjö-valsens.

Ur en sammanställning av Sten Nylund 2002

Det var dans bort i vägen

Det var dans bort i vägen på lördagsnatten över nejden gick låten av spelet och skratten, det var tjo! det var hopp! det var hej! Nils Utterman, token och spelmansfant, han satt med sitt bälgspel vid landsvägskanten, för dudeli! dudeli! dej!

Där var Bolla, den präktiga Takenenflickan, hon är fager och fin, men har intet i fickan, hon är gäcksam och skojsam och käck. Där var Kersti, den trotsiga, vandrande, vilda, där var Finnbacka-Britta och Kajsa och Tilda och den snudiga Maja i Bäck.

Där var Petter i Toppsta och Gusten i Backen, det är pojkar, som orka att kasta på klacken och vischa i skyn. Där var Flaxman på Torpet och Niklas i Svängen och rekryten Pistol och Högvaltadrängen och Kall-Johan i Skrädarebyn.

Och de hade som brinnande blånor i kroppen, och som gräshoppor hoppade Reilandshoppen. Och mot stenar av klackar det small. Och rockskörten flaxade, förkläden slängde,

och flätorna flögo och kjolarna svängde, och musiken den gnällde och gnall.

In i snåren av björkar och alar och hassel var det viskande snack, det var tissel och tassel bland de skymmande skuggorna där, det var ras, det var lek över stockar och stenar, det var kutter och smek under lummiga grenar - vill du ha mig, så har du mig här!

Över bygden låg tindrande stjärnfager natten, det låg glimmande sken över skvalpande vatten i den lövskogsbekransade sjön, det kom doft ifrån klöver på blommande vallar och från kådiga kottar på granar och tallar, som beskuggade kullarnas krön. Och en räv stämde in i den lustiga låten, och en uv skrek uhu! Ifrån Brynbärsbråten, men de märkte, de hörde det ej. Men uhu! hördes ekot från Getberget skria, och till svar på Nils Uttermans dudelidia! kom det dudeli! dudeli! dej!

Gustaf Fröding "Gitarr och dragharmonika" 1891

Spelman i dur

Musik är musik i alla dess former. Vi blir glada av musik. Den finns hemma, i varuhus, i skolan, på arbetet. Ja överallt såväl till vardags som till fest. Vi hör musik i radion, i TV:n, i folkmusiken med t.ex. durspelet. Som ett lysande exempel på det senare har vi spelmannen och durspelaren Gösta Johansson, som idag med sitt durspel är en glädjespridare och ett folkmusikbegrepp landet runt.

Som så många andra hemma i Sidensjö gjorde sig Gösta i unga år bekant med dragspelet. Intresset var väckt även om spelandet av olika anledningar hamnade i malpåse. Men i början av 80-talet vaknade intresset till liv igen och nu var det durspelet som väckte hans lust. Chockartad var upplevelsen av durspelets konstigheter med sina knappar och munspelsfunktionen. Här startade dock det som kom att föra Gösta och hans durspelande runt om i våra bygder, runt om i Sverige, till grannländerna och även långt ut i världen som Minnesota i Amerika och bonde­mässan i Nicaragua.

Gösta utvecklade sitt spelande tillsammans med arbetskollegor med musikintresse och gruppen "Drängkammarmusik" bildades. Den kryddar tillvaron för Nolas­kogsarna tillsammans med övriga spelglada i t.ex. Nologillet, Örnringen, Nätragillet, Nybyggarna, "Sidensjöpajka" och spelmanslaget i Anundsjö.

1996 var Gösta tillsammans med spelkamraten Affe Grankvist, museiintendenterna Sven Nordström och Arne Söderström, initiativtagare till Spelmansstämman i Örn­sköldsvik som årligen hålls andra lördagen i februari. Stämman hölls de första tretton åren i Örn­sköldsviks museum med namnet "Muskspel". Efter att Missionskyrkan

Gösta och Affe Grankvist har tagit sig an då 90 åriga Kalle Dahlin, Ullånger, och hans son Stig Erik, bosatt i Eskilstuna, under spelmansstämman 2007. Idag är Kalle uppe i hedervärda 94 år.

inte längre efter tre år kunde hålla lokaler har Elim-kyrkan öppnat portarna för stämman i år som blir den sjuttonde. Stämman samlar spel­män och spelmanslag från hela Ångermanland och landska­pen runt om. Intresset är stort bland folkmusikälskarna, som alltid fyller spel­lokalen till sista plats.

Gösta och hans durspel är ett begrepp idag bland folkmusikvänner. Durspelet tar honom varje år till t.ex. Örebro, Västerås, Helsingborg, Smedjebacken och An­karsrum. Låutlärning finns på programmet och som sådan åker också Gösta årligen ner till Härnösand och Ångermanlands Spelmansförbund där han under en helg är en av ledarna.

Durspelet och folkmusiken har givetvis bjudit på många upplevelser. Särskilt minns Gösta svensk­dagarna 1988 i Minnesota där han bjöd på Kväsarvalsen inför 8000 åhörare. Framträdandena i Nicaragua 1995 i åtta katedraler och ett

märkligt strömavbrott i en av dem, som åtgärdades med en fyrhjulsdriven jeep, lämnade ett speciellt intryck.

Göte Nordmar

Beställ lösnummer!

Det går bra att beställa gamla nummer av HembYgden (f.d. Angerman) à 25 kr.

Betala på bg 5491-5806 och ange vilket/vilka nummer Du vill beställa. Eller ring till Anders Sällvin 060-421 08 eller 070-66 21 500 och gör Din beställning! Anders har även äldre nummer av Angerman i lager.

Glöm inte att uppge namn och adress!

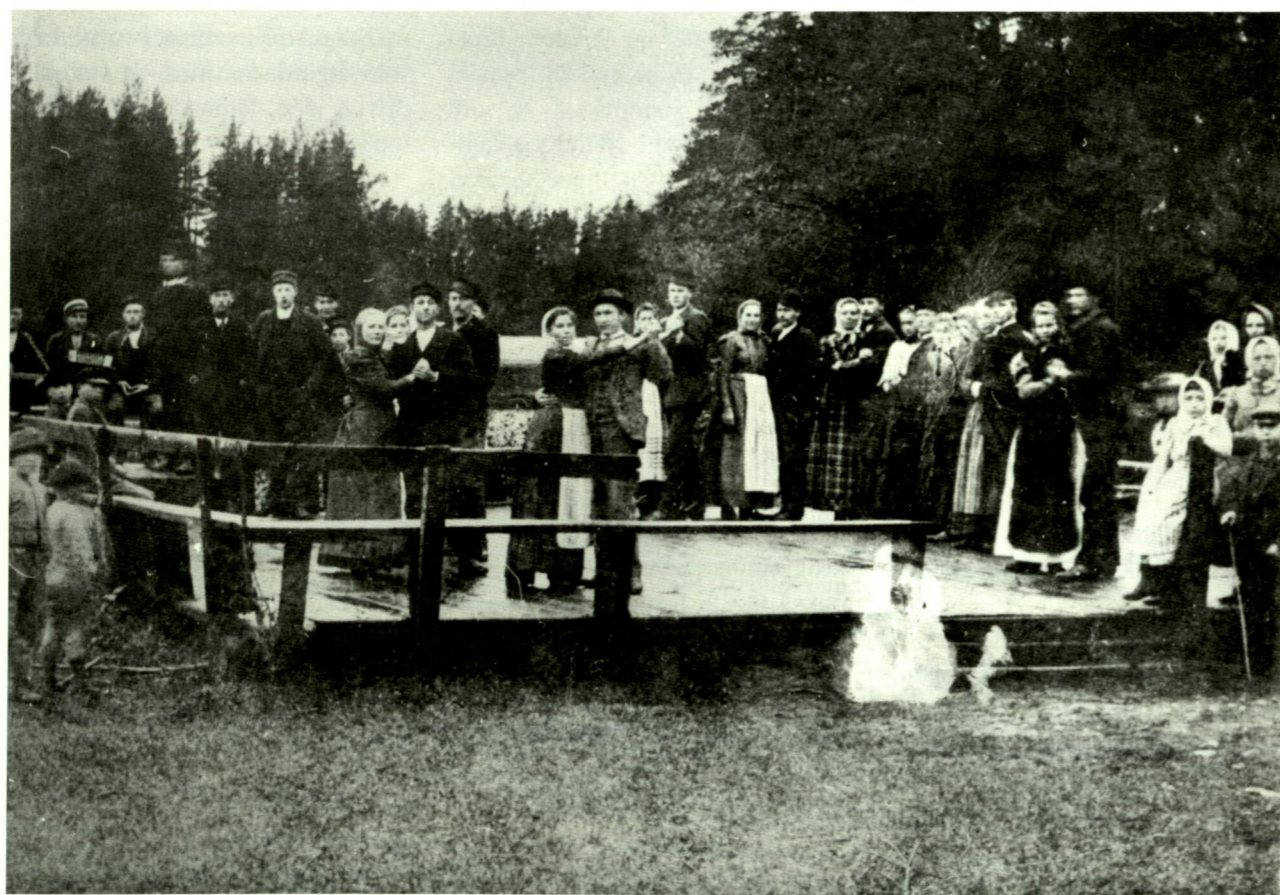

Dansbanan – bortom bönders inflytande

Den förindustriella bondeekonomin med stora inslag av självhushållning, förutsatte att arbetet organiserades utifrån hela hushållet, bestående av både män och kvinnor. Traditionen hade mejslat fram en arbetsdelning mellan könen som sågs som något naturligt, till och med av Gud givet, dvs. vissa sysslor betraktades i sig som kvinnliga, andra som manliga. I det praktiska vardagslivet innebar detta att kvinnor hade kompetenser som inte män hade, och tvärtom. Som en följd härav blev alla ömsesidigt beroende av det motsatta könet för sin försörjning, vilket gjorde att äktenskapet mellan man och kvinna hade en stark ställning, för att inte säga, var en förutsättning för att kunna forma ett gott liv och garantera överlevnaden. Det gällde alltså för alla att tidigt hitta någon att gifta sig med, vilket inte var så lätt i ett samhälle där könen i vardagens arbetsliv var starkt åtskilda, och där gränsen mellan dem var starkt reglerad och tabuerad. För att lösa detta kulturella dilemma fanns det i samhället socialt accepterade former för flickor och pojkar att mötas. Hit hörde framförallt nattfrieriet, men också andra umgängesformer, som att leka lekar, gunga, åka

kälke och, som jag här närmare kommer att diskutera, dansa.

Det vanliga var att ungdomarnas danstillställningar var förlagda inom byn eller inom en del av socknen där grannkontakten var stark. Detta innebar att föräldrar och husbönder personligen kände de ungdomar som deltog i dansen. I perspektivet av att bondesamhället i vårt län dominerades av bönder på en social och ekonomisk jämlik nivå, var faktiskt de deltagande ungdomarna blivande bönder, släktingar och grannar, som den äldre generationen i framtiden skulle få en nära relation till. Bönderna hade därför i allmänhet en positiv attityd till ungdomarnas dansnöjen och upplät vid förfrågan så gott som alltid danslokal i något utrymme som för tillfället kunde undvaras: kornlada, tröskloge, bryggstuga eller rent utav i salen i manbyggnaden. "Det var nära nog en plikt", heter det i en uppteckning från Liden. Begäran om lokal hos bönder var särskilt vanligt vid mer organiserade danstillställningar, som brukade kallas lekstugor eller baler. Utöver dessa förekom så kallade slarvdanser, tillfälliga och spontana danser, som uppstod så

Dansbanorna bestod vanligen av "ett fyrkantigt golv av trä med räcke omkring och innanför räcket var det träbänkar". Fotografiet (något skadat) i privat ägo.

fort flera ungdomar var samlade på samma ställe, var lediga från arbete, och det fanns någon i sällskapet som kunde svara för dansmusiken. Här var lokalfrågan inte det viktiga, huvudsaken var att underlaget var någorlunda jämt, t ex i ett vägschal, på ett gårdstun eller på en äng.

Mot slutet av 1800-talet märks emellertid en förändrad syn bland bönderna på ungdomarnas dansnöjen. Som ett uttryck för detta är att danstillställningar med bistånd från bönder minskar kraftigt eller upphör helt vid denna tid. Det traditionella bondesamhället i Västernorrland hade alltmer kommit att utmanas av en expansiv skogsindustri som trängde sig på utifrån, och som erbjöd möjligheter till sysselsättning och goda förtjänster vid timmerdrivningar, flottning och byggandet av flottleder. Särskilt attraherades ogifta ungdomar. Detta gjorde att ungdomslaget som homogen grupp och institution knuten till byn successivt löstes upp till förmån för en mer lösligt sammansatt grupp som hade olika utseende från gång till annan, beroende på hur många som för tillfället fanns i hemmet och inte på annan ort för arbete. De flesta var personer som bönderna sällan eller aldrig kunde räkna med som tjänstefolk eller få en framtida relation till som besutten bonde. Dessutom blev det allt vanligare att utbölingar fanns bland deltagarna. Ofta var de arbetskamrater till pojkar i ungdomslaget, som delade livet som säsongsarbetare vid skogsarbeten och flottning, eller också var de söner och döttrar till inflyttade arbetare i byarna.

Men tillfällena att träffas för att dansa minskade inte. Tvärtom, de ökade. Man demonstrerade sin självständighet och oberoende gentemot bönderna genom att söka sig "opp i marka", till byarnas utkanter och till skogen. Vissa av dessa platser valdes ut för att bygga dansbanor på. Dansbanorna bestod vanligen av, som det berättas från Liden, "ett fyrkantigt golv av trä med räcke omkring och innanför räcket var det träbänkar". Från 1880-talet och framgent byggdes dansbanor i alla socknar. Strategin var att dra sig undan, bort från böndernas insyn och kontroll, och undvika direkt konfrontation. Det var ett passivt motstånd, men samtidigt ett aktivt försvar för centrala värden som dansen stod för. Den omedelbara anledningen att delta vid danstillställningar var visserligen, som det ofta betonas i uppteckningar, förlustelsen, spänningen och nyfikenheten i umgänget med andra ungdomar, särskilt med personer av det motsatta könet. Men som jag argumenterat för inledningsvis fanns det en drivkraft som var mer grundläggande och hade

med själva överlevnaden att göra. Dansen var intimt förbunden med behovet och önsknigen att gifta sig, binda sig till en annan människa för livet, och skaffa sig en försörjningsbas i eget hushåll. Detta gällde också sedan de flesta ungdomar valt en karriär som lönearbetare inom skogsindustrin. Detta projekt var alldeles för livsavgörande för att överlåtas åt egensinniga bönder att bestämma och begränsa.

Håkan Berglund-Lake
Sundsvall

HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN

SÖK BIDRAG TILL FÖRENINGENS SKADEFÖREBYGGANDE ARBETE

Över ett hundra föreningar har genom kampanjen Så skyddar vi kulturarvet fått bidrag till sitt skadeförebyggande arbete sedan 2009. Föreningen kan få 50 % av investeringskostnaden för valfri skadeförebyggande åtgärd, dock maximalt 2 000 kr, och väljer själv vilken skadeförebyggande insats man har mest behov av. Ansök genom att skicka in kopia på kvitto eller faktura till försäkringskansliet, se adress nedan. Glöm inte att ange vart bidraget ska utbetalas.

SKYDDA HEMBYGDSGÅRDEN MOT VATTENSKADOR

Så här års drabbas många föreningar av vattenskadorna på grund av frysning. Några föreningar har valt att använda bidraget till att installera värmekablar vid utsatta ledningar. Ett annat sätt att förebygga frysning är att ha en temperaturvakt som larmar till mobiltelefon när temperaturen i byggnaden sjunker under en viss nivå.

Ett vattenlås med rörelsevakt gör att vattentillförseln till huset stängs av när ingen befinner sig där. Det gör att vattenskadorna med stort vattenläckage kan förebyggas. Att göra en fuktbesiktning kan också vara en bra åtgärd för att förebygga utvidgade skador.

GLÖM INTE ATT UPPDATERA FÖRSÄKRINGEN

Alla föreningar ska sedan 2010 ha uppdaterat försäkringen genom att fylla i ett underlag för uppdatering av försäkringsteckning. Idag efterfrågas ytterligare information om byggnaderna, som i de flesta fall inte krävdes när försäkringen tecknades. Om ni är osäkra på om er förening har uppdaterat, kontakta försäkringskansliet!

Hembygdsförsäkringen
Östra Långgatan 30A, 432 41 Varberg
hembygdsforsakringen@hembygd.se 0200-22 00 55

Två frågor på ÅHF:s årsstämma 21 april 2012

Styrelsen för Ångermanlands hembygdsförbund kommer att på årsstämman dels att föreslå att mötet godkänner en höjning av medlemsavgiften, dels att en ny utmärkelse "Årets hembygdsförening" inrättas.

Medlemsavgiften

Sveriges Hembygdsförbund aviserade vid senaste förbundsradskonferensen i Linköping i november 2011, att kostnaderna för förbundets administration, löner och omkostnader i övrigt fördyrats under senare år och att en höjning av medlemsavgiften kan vara nödvändig. Ett förslag om höjning kan läggas fram vid riksstämman på Gotland i juni 2012. Ett beslut om höjd medlemsavgift skulle i så fall komma i verkställighet år 2014.

Ångermanlands hembygdsförbunds styrelse har vid styrelsesammanträde den 23 Januari 2012 noterat att idag gällande avgift, 8 kronor till Sveriges Hembygdsförbund och 6 kronor till ÅHF, totalt 14 kronor/medlem, varit oförändrad de senaste tio åren. Styrelsen uttalade som sin mening att en höjning med 2 kronor, från 8 till tio kronor för SHF och oförändrad 6 kronor till ÅHF kunde vara rimlig om förslag om höjning skulle aktualiseras. Styrelsebeslutet skall underställas årsstämman 2012.

Motion

Gundmundrå hembygdsförening med dess ordförande Börje Eriksson har lämnat in en motion med förslag om att årligen utse "Årets hembygdsförening".

"Under många år när jag läst olika tidningar från Hembygdssverige, har jag upptäckt att många förbund delar ut gåva vid den årliga årsstämman till en förening som gjort något gott för hembygdsvärlden som man bör uppmärksamma". "Ångermanlands hembygdsförbunds styrelse blir de som utser lämplig förening, beslutet kan inte överklagas". Börje Eriksson.

Ångermanlands Hembygdsförbunds styrelse anser att förslaget att utse "årets hembygdsförening" är beaktansvärt och underställer förslaget årsstämman för beslut och att vid bifall ålägga styrelsen att forma regler för hur "årets hembygdsförening" utses.

Ångermanlands Hembygdsförbund i Gudmundrå hembygdsgård 23 jan. 2012.

Göte Nordmar, ordförande för
Ångermanlands hembygdsförbund

INBJUDAN TILL ÅRSSTÄMMA FÖR ÅNGERMANLANDS HEMBYGDSFÖRBUND

21 april 2012

PROGRAM

- 09.30 Kaffe/the och smörgås
- 10.00 Ordföranden Göte Nordmar välkomnar och inleder
- 10.10 Österåsens historia - föredrag av Jan Molander
- 10.45 Rundvandring med Jan som guide
- 12.00 Lunch
- 13.00 Stämmoförhandlingar och information från hembygdsförbundet
- 14.30 Ann Renström presenterar sin bok I ådalarna
- 15.00 Gunilla Rudehill berättar om Sollefteå kommuns kulturmiljökommitté
- 15.30 Kaffe/the och kaka

LOKAL: Österåsens hälsöhem (rökfritt område)

DELTAGARAVGIFT: 220 kr.

ANMÄLAN: senast 12 april till Marianne Rulander 0620-146 29, 070-550 60 34 eller Per-Olof Engdahl 070-224 28 47
Välj skodon med tanke på rundvandringen!

Välkomna!

Sollefteå hembygdsförening

Min far Erik Bystedt – några hågkomster

Ombedd att skriva något om min far, hemmansägaren, spelmanen, pianostämmaren och, som under-tecknad ibland brukar säga, amatörfilosofen Erik Bystedt i Gallsäter, vill jag ge några glimtar från de år vi "kamperade som farande svenner" inom folkmusiken.

Min fars stora dröm hade alltid varit att få en fiolspelande son, och när detta syntes gå i uppfyllelse redan i unga år hos sonen, började en undervisning, som nog i våra dagar skulle kallas hård. De tre första åren, 5 till 8 år, var väl inte så påfrestande, men efter debuten 1928 i Nordingrå inför en andäktigt lyssnande skara blev det "hårda bud". Den fordrande läraren höll fast vid, att det var viktigare med fiolspelning än bollsparkning, och inför den dominerande personligheten fanns inget annat val än underkastelse. Att resultaten inte lät vänta på sig allt för länge mildrade väl i någon mån sonens kritiska inställning till fadern.

Som spelkamrat var Erik Bystedt den allra bästa. Förhållandet far - son utsuddades därvid helt, och vid de många spelmansfärder vi företog under åren 1928-37, då jag började studera musik "på riktigt", var kamratskapet det allra bästa. Det häftiga humöret, som ibland kunde blossa upp under lektionerna, var nu som bortblåst, och den lille kunde inte undgå att lägga märke till, hur olika fadern var i vardagslag som "bonne i Gallsätt" och som förespråkare för den svenska folkmusiken. Sonen minns också, hur fadern sade till honom: "Du skall inte behöva bli bonde och hela livet otrivas med det." Vid dessa spelmansresor, bl.a. Skansen 1932, spelades ofta låtar komponerade av far. Hans

produktion omfattar "12 spelmanslåtar", vilka äro för s.k. förstämnd fiol. En del av dem äro rätt svåra för att inte säga avancerade, bl.a. en flagolettpolska. En Brudvals finns inspelad på grammofoon-skiva. Mest känd är nog "Slåttnanvalsen", som han komponerade när han satt på slåttermaskinen den 1 augusti 1918. Även för piano finns en omtyckt vals som han kallat "Kärlek".

En av memoarskrivarna vid min faders hastiga död 1939 skrev, att "Erik Bystedt älskade att röra sig i rymder, som ej äro omgärlade med rågångar". För många i den lilla byn och socknen framstod han väl som ett original och detta med all rätt, men kanske de ej förstod den något egenartade mannen och den obestridliga begåvningen

hos honom. I fråga om belästhet fanns väl knappast någon bland bönderna, som kunde göra honom den äran stridig, och jag minns, hur ofta jag fick släpa hem bl.a. Shakespears dramer och komedier från det lilla sockenbiblioteket.

Som avslutning på detta lilla "kom-ihåg-skriveri" vill jag också nämna det stora intresse far hyste för hembygdsvärlden. När Skogs Hembygdsförening bildades 1938 blev han en av styrelseledamöterna och hade helt säkert velat göra en hel del för föreningen, om inte döden kommit emellan.

Bertil Bystedt

Artikeln är hämtad ur häftet:
Skogs Hembygdsförening 25 år.
Laila Söderström

"Slåttnanvalsen"

”Spel-Erik” i Viken, Torp

Bland de äldsta spelmännen i Medelpad, som mer än andra satt sin prägel på landskapets musik är utan tvekan de s.k. ”tre spelen”. Det var ”Spel-Gulle” (1818-1890) från Borgsjö, ”Spel-Jöns” (1790-1860) från Stöde och ”Spel-Erik” (1804-1881) från Torp. Dessa spelmän har tillsammans med ”Spel-Borgen” (1790-1853) från Indalsälvens dalgång nått en nästan legendarisk ryktbarhet. Genom sina spelmansbragder och de låtar som de lämnat efter sig har de haft ett stort inflytande på den senare spelmansgenerationen. De hade också många lärjungar och deras melodier har främst genom Gullik Falks dokumentation och uppteckningsarbete gjort det möjligt att låtarna levat kvar och spelas än i dag. (Göran Sjöln, *Spelmän i Medelpad*)

”Spel-Erik” från Viken i Torp föddes 1804 i en syskonskara på tre bröder och bägge hans bröder kom att bli hemmansägare men själv blev han torpare. Han gifte sig 1826 med Gertrud Persdotter i Torp.

Det finns några enstaka uppteckningar efter honom bevarade på Läns museet i Härnösand. Antikvarie Inger Stenman har varit mig behjälplig att ordna fram dessa och de återges här i sin helhet och jag vill samtidigt rikta ett stort tack till henne.

Uppteckningar

”Spel-Erik” var en stor spelman här i Torp för 50 år sedan. Han var på samma gång s.k. trollgubbe, som spelmännen förr i tiden ofta var, efter vad de påstår. En gång hade de dans på Naggen en sommarkväll. En yngre spelman, som hette Engström, skötte om musiken. Bäst det var, sprang en av strängarna av för honom: han lagade den, men inte förr hade han börjat spela igen, så rök där en sträng. Han förstod då, att det var något sattyt i vägen, varför han gick ut för att ta reda på, om där var någon annan spelman tillstädes. I förstugan fick han tag på ”Spel-Erik”, och då tog han honom med sig in och hade honom till att spela några låtar och sedan höll strängarna åt honom. (Levi Johansson)

Jonas Larsson i Lillmörtsjön, född 1871, berättade, att då han var 8 år, kom ”Spel-Erik”, på väg från Fränsta till Naggen, gående, han gick in hos mina föräldrar och så blev han bjuden på kaffe. Efter kaffedrickningen tog ”Spel-Erik” en fiol som hängde på väggen och spelade en hel del låtar ur sin rika repertoar. Jonas mindes ej någon av dessa låtar men han mindes ”Spel-Erik”, där denne stod stött emot väggen, fiolen mot bröstet, iklädd grova vadmalskläder

och trasiga näverskor. Han spelade och trampade takten, de trasiga näverflätorna dansade runt ”Spel-Eriks” fötter. Det var en syn som Jonas Larsson sade sig aldrig glömma. (Nils Olsson)

Om hans liv vet man endast att han flyttat till Viken från Naggen, då han framme i bygden fick flera tillfällen att försörja sig på sin fiol. Han var mycket anlitad som spelman vid bröllop och festligheter såväl i Torp som i angränsande socknar. Fast hans liv är glömt, lever dock hans verk. Han har efterlämnat flera låtar, som han har komponerat och lärt andra spela. Själv var han säkerligen icke notkunnig, men andra spelmän har upptecknat hans låtar. De flesta är upptecknade av Borgsjöspelmannen Gullik Falk. (Torps sockens årsbok 1928)

”Spel-Erik” i Viken och ”Lapp-Nisse” brukade spela tillsammans på bröllop. Dock vore de litet avundsjuka på varandra ty båda ville vara värst. Vid ett bröllop skulle de spela framför brudskaran på väg till kyrkan. Då uppstod den där gamla avundsjukan hos dem igen, med påföljd att de med trollknepe spelade av två strängar på varandras fioler. ”Lapp-Nisse” måste då ge tappt ty han kunde icke spela mera förrän han fick nya strängar men ”Spel-Erik” fortsatte med musiken fram till kyrkporten som om ingenting hänt. (Torps sockens årsbok 1935)

”Spel-Erik” utförde sina mesta spelmansgärningar i Bjuråker och Ramsjö i Hälsingland. Enligt uppgifter av Johan Ångström (1846-1936), född i Ånge, Borgsjö, hade han hört ”Spel-Erik” i Viken spela på en auktionsbal i Grundsjön, 3:e dag Påsk 1864. Ångström beskrev honom som den förmämste spelman som han någonsin hört. Jag har hört många styva spelmän och många skickliga fiolister men jag har aldrig hört någon som fått så vackra toner i fiolen som ”Erke” i Viken. Det går ej att tala om hur vackert han spelade, man måste ha hört honom, sade Ångström.

Bröllopet i Ramsjö

Då det skulle bli något bröllop eller storkalas, fanns då ”Spel-Erik” i närheten så släppte de honom ej, de kunde underhålla honom med mat, pengar och till och med kläder ibland, 3-5 veckor (dagar?), bara för att få honom att stanna kvar och spela på kalaset. Under påskhelgen 1910 vistades jag i Huskåsnäs, Ramsjö. Där berättade en äldre man vid namn Blom, att ”Spel-Erik” spelat på Bloms bröllop och detta hade han gjort med sådan bravur, att inte bara bröllopgästerna dansat utan även allt vad som fanns av möbler i bröllopgården hade deltagit i den allmänna dansen.

Detta berättade han med sådant allvar, att man fick den uppfattningen att han trodde det själv.

Mötet med björnen

”Spel-Erik” var, vad man i dagligt tal kallar fullvuxen, stor och kraftig, vilket han ibland hade nytta av. En gång då ”Spel-Erik” spelade på ett flera dagars bröllop i Hälsingland var en flicka närvarande, som han var bekant med. När dansen första natten var slut frampå småtimmarna så hade det bäddats s.k. syskonbäddar på golven för gästerna. ”Spel-Erik” tittade efter sin flickbekant men där var det upptaget. En lapppojke som var med på bröllopet hade krupit ned hos flickan men när ”Spel-Erik” fick se det så vart han arg. Han tog tag i lappen i nypan och bar ut honom på bron och slängde honom som ett litet knypte långt ut på gårdsplanen. Ingenting händer dock utan vedergällning. Innan ”Spel-Erik” hunnit stänga dörren hade lappen kravlat sig upp och ropat hånfullt, ”Du skall nog få pröva krafterna dina tillräckligt, innan du kommer hem till ditt.” Då bröllopet var slut, begav sig ”Spel-Erik” på väg till Naggen i Torp, där han bodde. När han var hunnen halvvägs i skogen kommer en stor, lurvig björn emot honom, beredd att lägga ramarna om ”Spel-Erik”. Denne i sin tur kastade sin fiol, parerade anfallet och det blev en brottning så att mossor och småsten yrde i luften. Han lyckades få omkull björnen och få övertaget, men björnen makade sig in mot en trädstam och drog sig med ramen om denna upp i stående ställning men ”Spel-Erik” lyckades få omkull björnen på nytt. Så höll de på både länge och väl, till dess de både vore så uttröttade att de satte sig på en kullfallen fura för att taga igen sig litet. Då de suttit en stund, började björnen snegla

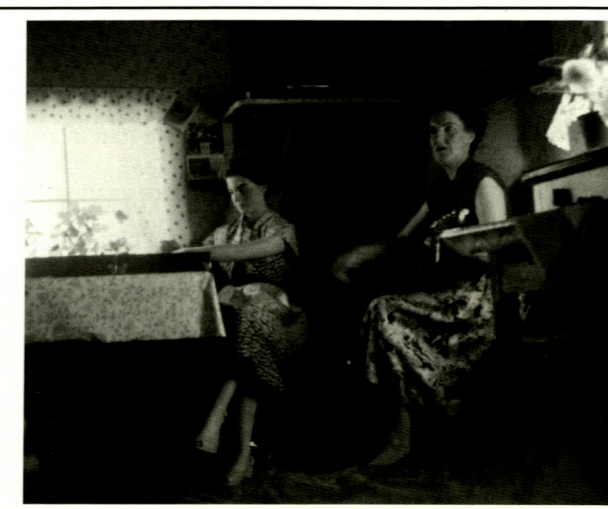
lite snett på ”Spel-Erik” och denne sneglade tillbaka på björnen. Denne gjorde samma försiktiga manöver åt andra hållet, då de på så sätt så småningom kommit till varsin ända på furan, reste sig liksom på en tyst överenskommelse, sneglade ännu en gång litet på varandra och gick sedan år var sitt håll. Naturligtvis var det lappen som skickat björnen på ”Spel-Erik” om det nu inte var lappen själv som med hjälp av trolldom tagit skepnaden av en björn, för att kunna hämnas grundligt, i varje fall gick han inte i närheten av ”Spel-Erik” mera, utan höll sig alltid på behörigt avstånd från denne.

Men ”Spel-Erik” råkade ännu en gång träffa på en björn i skogen. Sent en höst kom han från Hälsingland ånyo på väg hem från ett bröllop, det var den tiden då björnen skulle gå i ide. Bäst det var, fick ”Spel-Erik” se en björn komma med famnen full av mossor som den skulle ha till sänghalm. Han gömde sig bakom en stor fura, knäppte litet försiktigt på kvinten på sin fiol. Björnen som hörde tonen trodde nog att det var en geting i mossan som han bar i famnen. Han släppte mossan på marken och började en grundlig undersökning av densamma, men då han ej fann något misstänkt i den, samlade han ånyo ihop sin börda och reste upp för att fortsätta till idet. ”Spel-Erik” knäppte ännu en gång på kvinten, men då miste björnen tålmodet, han gav upp ett avgrundsvrål, kastade ännu en gång mossan på marken och började ännu noggrannare än förut undersöka densamma. ”Spel-Erik” drog sig försiktigt undan och gav sig därifrån, han hade brottats med björn en gång förut och tyckte väl att det var nog med den gången. (ULMA 21099, Nils Olsson, 1950)

Tony Jonsson, Örnsköldsvik

Musik på ”fjälle”

Agnes Näslund och dotter Gulli, som tagit på sig finkläderna, sjunger till gitarr och cittra. Det är troligen på 1950-talet och de sitter i ”sommarestugan” hemma på gården i Stensjö, Edsele sn. Den som står bakom kameran är kanske Alex Näslund, Agnes man och dragspelare. Sång, musik och dans var viktiga inslag i familjens vardag.

Det fick inte plats i vårt textil-nummer:

I Barbros gömmor

Barbro Dörfler i Upplands Väsby och uppvuxen i Brattsele i Junsele, har skickade in ett par nostalgiska bilder till Hembygden redan till vårt textil-nummer (2011-1). De fick inte plats då, men här är de.

Alla kvinnor som var med kring 1950 känner nog igen stoppsvampen (hur många stoppar strumpor idag?), björntråd på trårulle (hur tillverkar man påtare nu när trådrullarna är av plast?), fingerborg, hyskor, skärpspännen och knappar m.m.

Handdukarna är från tre kvinnor i släkten. Från vänster mamma Dagmar Lundqvists (f. 1925). I mitten mormor Ida Hanssons (f. 1883) och till höger svärmor Ida Dörflers handduk. Svärmor (f.1905) kom från Österrike och

arbetade på ett damastväveri.

"I bakgrunden väntar ett dussin handdukar, som jag Barbro Dörfler (f.1945) vävt, på att fällas."

Gårdshantverkaren "Fäll-Hink"

Detta är ett foto taget 1928 av en för de äldre inom Junsele med omnejd välkänd person och den siste gårdshantverkaren i Junsele. Han gick under namnet "Fäll Hink" var född och uppväxt i byn Tara där han hade ett litet dagsverkstorp.

Han gick omkring i gårdarna och tvättade och beredde fårskinn. Och sydde fällar. Han ansågs som en mycket skicklig hantverkare. Till en fäll åtgick 6 skinn, men var de små skarvade "Hinke" in ett sjunde skinn.

Han ville ha stora och rejäla fällar. Dyker det någon gång upp en "Fäll Hinks" fäll på en auktion i dag så betalas de högt. Det är fällar som är kända för att vara mjuka och smidiga och att sitta ihop i sömmarna.

Hedin var en stillsam och hjälpsam människa. Särskilt under spanska sjukan 1918 blev han en sorts samarit. Gick gård ut och

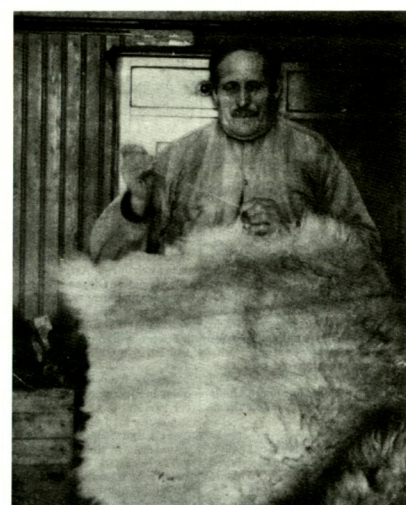
gård in och vårdade de sjuka, där kanske mest hela familjen låg sjuk. Han tycktes inte vara främmande för något arbete utan tog i där hjälp behövdes. Själv undgick han också sjukdomen.

För detta arbete fick han slutligen en liten ersättning av kommunen.

Han brukade även "läsa ut de döda". Förr var det vanligt att byborna samlades för att taga avsked då någon var död och skulle göra sin sista färd till kyrkogården. Då lästa han ur psalmboken och ledde sången.

Då han vistades i utbyarna samlade han folk på söndagsförmiddagarna och läste ur Luther eller Rosenius postilla och var som sådan även den siste bypredikanten inom Junsele.

De sista åren vistades han på ålderdomshemmet i Junsele och dog 1946, 79 år gammal.

Osignerad och odaterad tidningsartikel hämtad ur "Berättarkvällar i Edens skola 2002-2003", en sammanställning gjord av Elsie-Mari Svensson, Junsele.

Tankar kring folkmusik i Västernorrland

Idag kan vi med ett klick på datorn eller mobilen ta del av musik från olika århundraden och decennier i Västernorrland, i Sverige och i övriga världen; allt i de mest varierade musikaliska och klangliga skepnader. Men vad är det vi klickar fram av folkmusik i Västernorrland och vad tycker vi är karaktäristiskt i ett områdes musik? Vad bygger vi vår uppfattning på?

Begreppet folkmusik har blivit ett genre-begrepp, vars innebörd är oändligt stort. Det täcker idag människors musikutövning i århundraden i såväl vardag som högtid, arbete som fest, vokalt som instrumentalt. I norra Sverige utmärker sig fäbodarnas musik, samernas tidiga vokala uttryck och jämtspolkarna förutom all den musik som har präglats av sin tids populära spelmän. Klangideal har bytts ut och förändrats. Fiolens intåg under 1600-talet och etablering under 1700-talet trängde undan de surrande, murrande säckpiporna, lirorna och harporna och gav låtar nya utformningar. Dragspelens och ackordinstrumentens intåg under 1800-talets slut och vid sekelskiftet vittnar om alltmer dominerande anglosachsiska inslag, även de med stor betydelse för låtarnas utformning. Nya tider, nya ideal. Spelmän har överhuvudtaget i alla tider intresserat sig för det nya och populära. Så har en gång polskan kommit in i områdena. Likaså angläserna, valserna, schottisarna, polkorna, mazurkorna, hyffsorna. Kanske har kadriljen, som vi hittar i Ångermanlands nordvästra hörn, kommit med societetsfolket, som med sågverksindustrin flyttade in i Västernorrland?

Genom skriftliga källor, muntliga källor och inspelningar har den tidiga folkliga musiken och berättelserna blivit kvar för att idag återigen kunna dyka upp i nya musikaliska skepnader. Möjligheterna är oändliga och ungdomar nyttjar dem tillsammans med äldre – över generationsgränserna – inte sällan som estradmusik. Här finner vi spelmannslag, enskilda spelmän och artister, symfoniorkestrar, rock- och populärmusiker, tonsättare och suzuki-ensembler. Den intresserade har idag mängder med källor att ösa ur.

Ibland får hela låten en ny musikalisk dräkt, ibland nyttjas bara små fraser för en ny komposition. En grundläggande melodisk formel, som exempelvis Folia-melodin, den som en gång hade sin grund i 1500-talets Spanien och Portugal, den är idag fast förankrad och använd i våra småvisor, men också i brudmarscher, litterära visor och konstmusikaliska verk. Idag talar vi inte längre så mycket om en melodis användning och vandringsvägar, men den finns där på olika håll i landet, i Europa och i världen. Idag

behöver den intresserade folkmusikern bara lägga händerna på datorns tangentbord för att få tag på vilken låt, visa eller berättelse som helst, dessutom från vilken tid som helst. Men det är ändå i det verkliga mötet med varandra – med andra spelmän, vissångare och dansare – som inspirationen och "spelnerven" tänds.

Vilken folkmusik förmedlas via dagens utövare och vilken musik förmedlades genom gårdagens? Vilken typ av låtar, danser och visor ger länet dess musikaliska profil? Finns det alls en sådan och är den viktig? Vilken typ av spelmän, vissångare och dansare har i så fall förmedlat dem? Vilken historia lyfter vi fram genom de muntliga, skriftliga och inspelade samlingarna? Vilka skapade samlingar försöker vi bygga kunskap utifrån? Vem förmedlar historien och berättelserna? Frågorna kan bli hur många som helst.

Omtyckta spelmän och bra färdvägar fick betydelse för spridningen av låtar, danser och visor i en tid när elektricitet, de moderna medierna och transportnäten inte var utbyggda. Nyheter följde färdvägar till sjöss och land; i norra Sverige ofta längs sjösystem och älvdalar. De levererades, då som nu, av enskilda starka personligheter. Storspelmän, som var inspirerande, påverkade dansare, lyssnare och varandra i spelsätt och låtutbud. Spelmän möttes vid dans- och bröllopspelningar, ibland som spelkamrater och ibland som konkurrenter. Om deras låtar blev omtyckta, så togs de upp, lärdes och fördes vidare från generation till generation – inte för bevarandets utan för sin popularitets skull.

Många polskor, brudmarscher och senare valser har förmedlats efter 1700- och 1800-talsspelmännen. Senpolskor och kringpolskor finner vi i västra Medelpad. Åttondelspolskor och sextondelspolskor i båda landskapen. Ibland finns de där som knäpppolskor med pizzicati och knäppspel. Med den nya tiden, i slutet av 1800-talet, kommer schottisen, även kallad schar-tis eller rheinländer, hambopolskor, hambopolketter (tyska polkan, mazurkamelodier). Självklart kom influenser med människor, som var på vandring från kust till kust. Med väckelserörelsen och dess musik blev det anglosachsiska inflytandet tydligt. Ett nytt tonspråk och nya klangideal etableras.

Ackordinstrument, som citteror, gitarrer, munspel och durspel blev populära, särskilt i skogsbygderna, där många arbetare samlades i skogsarbete – långt ifrån sina hem. Men också vid sågverken och i tätorterna. Låtarna har spelats och levt sina egna liv tills ny och populär musik av annat slag tagit vid. Den mu-

En 1800-talslåt får ny form och energi på 2000-talet. Foto: Olle Burlin

siken har med tiden också bytts ut, blivit "gammal" och gått in under genre-beteckningen "folkfolk". Tack vare entusiaster som durspelaren, nyckelharpbyggaren och musiksamlaren Tord Johansson, själv med rötter i Junsele, så finns mängder med melodier till hoppsavaler, angläspolketter, hyffsor, hyffsamazurkor inspelade och upptecknade.

När nya analoga medier, som fonografen, grammo-fonen, bandspelaren och radion kom in i bilden under 1900-talets början, då kunde musiken spridas på ett bredare plan, och på ett annat sätt än vid bröllops- och dansspelningarna på 1700-talen. När fler medier, som TV, läggs till och den digitaliserade verkligheten står för dörren, då behövs bara ett "klick på datorn" och näst intill alla tiders låtar och spelmän finns tillgängliga. Men fortfarande präglas dock musiken och dess traditioner av de enskilda musikanternas personligheter, deras spelskicklighet och deras val av musik. Precis så som det har varit i alla tider. Det är spelmannens och musikantens förmedlande skicklighet som avgör låtens och musikens popularitet.

Om vi ger oss tid att titta på kartan, följa de olika färdvägarna längs älvdalar och sjösystem, oavsett om det varit pilgrimsleder, handelsvägar eller senare tiders vägar och järnvägar, så kan vi finna kopplingar mellan människors liv och leverne, deras omflyttningar och låtarnas spridning. Musiken följer enskilda spelmän till den ena platsen efter den andra. Här och där fångas låten upp för att införlivas i en reper-

toar och sedan föras vidare igen. Inte minst märks inflytanden från Värmlands och Dalarnas skogsbygder i en del låtar såväl i Medelpad som i Ångermanland.

Låtar och visor är till för att användas. Det är inte förrän de spelas eller sjungs, som de får liv. Idealet förr var att få så snabb och stor spridning på sin musik som möjligt. Kanske är det detsamma idag, men vi har en annan inställning till upphovsrätsfrågan. När vi idag möter företeelser, som var nyheter på 1700-1800- och 1900-talen, då har de filtrerats genom många led av människor – spelmän, dansare, sångare i generationer. Det kan ha tagit ett par hundra år innan en låt har dykt upp inför en upptecknare som Nils Andersson eller K P Leffler. Även lokala samlare, som Nils Olsson och Karl-Thorsten Karlsson i Medelpad, har genom sina samlingar och sin lokalkänedom bidragit till en västernorrländsk "kunskapsbank" av folkfolk. Detsamma gäller Arne Isaksson och Verner Solanders samlingar i Ångermanland. För att då inte tala om Tord Johanssons samlingar av durspelsmusik i nordvästra Ångermanland. Det har, genom åren, även funnits många andra lokala samlare, en del under Spelmansförbundens paraply, andra helt privata, men tillsammans har de alla, ofta spelmän, skapat den låtskatt och den "kunskapsbank", som dagens ungdomar botaniserar i, väljer ur, skapar nytt av och spelar.

Inger Stenman, antikvarie
läns museet Murberget

Erik Wåglund: Låtar i folkton

Ytterlännäs hembygdsförening gav för några år sedan ut ett nothäfte i vilket fiolspelmanen Erik Wåglund samlat, upptecknat och arrangerat drygt 30 låtar. Dessutom innehåller häftet ett tiotal låtar komponerade av Folke Ellström och August Nordlander. Erik Wåglunds berättar själv om de allmogespelmän vars musik han upptecknat.

Den som vill köpa "Låtar i folkton" kan vända sig till Gladys Sollén 0612-241 37. Häftena kan dock inte levereras förrän i vår. De ligger f.n. insnöade i kaffestugan på hembygdsgården i Forsed!

Ur förordet:

Erik Wåglund (1911-1989) ärvde sina musikaliska talanger från sin far och farfar. Ester Berglund i Forsed lärde honom att spela orgel, men när pappa Konrad sålde familjens orgel blev det fiol i stället. Redan som 11-åring spelade Erik sin farfar Jannes låtar. Fiollärare blev Erik Andersson från Forsed. Erik Andersson introducerade även Erik Wåglund i Kramfors Orkesterförening där han spelade i 39 år. I efterföljaren Kramfors kammarensemble spelade han i 6 år. Han var m.a.o. aktiv i Kramfors musikliv i totalt 45 år.

Förutom att göra egna soloframträdanden som solist i kyrkor spelade Erik även salongsorkestermusik i "Forseds-trion", med besättningen fiol, cello och piano. När det var som mest intensivt hade trion två-tre spelningar per vecka.

Erik var även en flitigt anlitad körledare. I 14 år dirigerade han Bollsta manskör och i 8 år Sollefteå manskör, Ytterlännäs damkör och slutligen Ångermanlands damkörsförbund från 1963 med bl.a. framträdanden i Härnösands domkyrka.

Idén till att samla gamla låtar i bygden fick Erik Wåglund av prosten Georg Bergfors. Som tack för sina musikaliska insatser fick han en rad hederstecken och utmärkelser bl.a. Sveriges orkesterföreningars medalj i guld redan 1961. Erik var också en skicklig berättare och många episoder fick nytt liv genom hans frodiga berättarkost.

Erik Wåglund

Prenumerera på vår tidning Hembygden

Tidningen Hembygden utges av Medelpads och Ångermanlands Hembygdsförbund

4 nummer 100kr

Sätt in 100:- på BG 5491-5806 och ange "Prenumeration Hembygden" samt ditt namn och din adress.

Avs. Medelpads & Ångermanlands Hembygdsförbund
Åstön 765, 860 35 Söråker

B
Föreningsbrev

LAPPVERK

Lördag 18 februari kl. 12.00
Textilarkivet, Sollefteå

Invigning av utställning och workshop med
medlemmar i föreningen Ångermanälvorna
Musikunderhållning.

Fri entré www.textilarkivet.se
Öppet ons-sön 12.00-16.00
Nipan 22 Sollefteå, tfn 0611-886 00

 murberget
Textilarkivet Västernorrland